

Posudok na habilitačnú prácu

Autor habilitačnej práce: PhDr. Angela Almašiová, PhD.

Téma HP: Sociálna opora a subjektívna pohoda ako prediktory vybraných foriem rizikového správania

Autor posudku: prof. PhDr. Ján Gabura, CSc.

Prezentovaná téma habilitačnej práce je málo frekventovaná v oblasti sociálnej práce. Syntetizuje poznatky psychológie, sociológie, sociálnej práce, ktoré predstavujú spolu s výsledkami realizovaného výskumu významné východiská pre oblasť teórie, praxe a prevencie. V úvode mohlo byť jednoznačnejšie prepojenie na odbor sociálna práca, v ktorom autorka habilituje. Cieľovú skupinu autorka charakterizovala až v texte.

Avizovaným zámerom práce bolo porovnanie realizovaných výskumov v tejto oblasti s aktuálnou situáciou na Slovensku a overenie si, či rizikové správanie detí koreluje s mierou sociálnej opory a subjektívnej pohody. Jedným z cieľov habilitačnej práce je poskytnúť teoretické a koncepčné východiská pojmov sociálna opora a subjektívna pohoda, v empirickej časti identifikovať prediktory vybraného rizikového správania cieľovej skupiny. V predložennom texte som nenašiel zdôvodnenie, prečo si autorka zo širokej škály prediktorov rizikového správania detí vybrala práve tieto dva. Oceňujem, že autorka využíva vo svojej práci označenie rizikové správanie, pred labelizujúcim spojením patologické správanie, ktoré v našich publikáciách dominuje. Pre mňa by bolo užitočné, keby autorka už v úvode vysvetlila používanie pojmov opora a podpora. Vo väčšine textu konvenujú ako synonymá, ale v niektorých častiach ich rozlišuje (napríklad „opora zameraná na podporu“ str. 15). Napriek encyklopedickej zhode týchto pojmov, pre mňa predstavuje opora skôr stabilizačný pojem a pojem podpora má dynamickejší rozmer obsahujúci stimuláciu, motiváciu a rozvoj. Možno sa pri tom oprieť o Herzbergove satisfaktory a motivátory. Kladiem si otázku, či je sociálna opora vždy aj sociálnou podporou. Dôležitú úlohu môže zohrávať aj miera sociálnej opory, prehnaná miera opory môže byť bariérou ďalšieho vývoja. V texte som objavil tvrdenie, že nie je dôležité, koľko ľudí je súčasťou sociálnej opory, viac zdrojov opory pre mňa predstavuje vyššiu mieru stability i variability sociálnej opory i keď akceptujem kvantitatívne i kvalitatívne kritériá. V systémových konceptoch rodinné prostredie nevytvára podmienky iba pre dieťa, ale vplýva na všetkých členov rodiny a všetci členovia rodiny ho spoluutvárajú (vrátane detí).

Autorka v práci spomína fyzické a mentálne aspekty zdravia, ale holistický prístup a definícia zdravia podľa WHO rozširuje charakteristiku o sociálne a spirituálne aspekty. Vzťahy medzi poskytovateľmi a prijímateľmi sociálnej opory sú oveľa zložitejšie ako popisuje autorka, dynamické koncepcie upozorňujú na riziko prenosu a protiprenosu, je popísaný syndróm pomocníka, objavujú sa riziká pri distribúcii moci atď. Menší priestor venovala autorka téme subjektívnej pohody. Niekedy podľahne zjednodušeniam, psychológovia by iste diskutovali o premise viac pohody – menej agresivity (možno lepšie povedaná agresie), Pojem agresivita nemá iba negatívnu konotáciu, možno ho hodnotiť iba v kontexte, v ktorom sa agresivita odohráva. Aj agresor môže byť v subjektívnej pohode. Smútok, hnev, nemusia vždy korelovať u prežívajúceho s nepríjemnými pocitmi, dôležitú úlohu môže zohrávať aj miera spokojnosti.

V druhej kapitole autorka charakterizuje obdobie dospievania, ktoré býva sprevádzané hľadaním vlastnej identity na ceste z detstva do dospelosti a býva jednou z významných etáp separácie. Tento proces dozrievania býva priamo úmerný aj zrelosti rodičov a autorít v okolí dospievajúceho. V kontexte tejto témy bolo možné vychádzať zo systémového prístupu, ktorý sa v práci sporadicky objavuje. Systémový prístup by umožňoval integráciu jednotlivých častí textu, hlbšiu analýzu a interpretáciu, minimalizoval sumarizačné tendencie.

Tretia kapitola je centrálné zameraná na výskum a jeho spracovanie. Výskumný cieľ je takmer identický s cieľom celej práce, identifikovať prediktory užívania návykových látok žiakov 5. až 9. ročníka ZŠ so zameraním na sociálnu oporu a subjektívnu pohodu. Autorka zvolila kvantitatívny dizajn, pretože skúmaný fenomén nie je novinkou, ale autorka monitoruje netradičné súvislosti. Súčasťou výskumu bola operacionalizácia premenných, centrálné zameranie a tvorba využívaných škál. Keďže respondenti boli z jedného mesta, dalo by sa uvažovať aj o kontrolnej skupine a porovnať výsledky. Výsledky dotazníkov spracovala autorka náročnými štatistickými metódami. Oceňujem najmä efektívne využitie klasifikačných stromov. Výsledky sú prezentované v prehľadných tabuľkách a grafoch.

V diskusii autorka analyzovala svoje výstupy, komparovala ich s výsledkami iných výskumov, interpretovala získané dáta. Pri interpretácii preferovala skôr výchovné aspekty na úkor špecifik tejto etapy dozrievania. Ak keď pri spracovávaní témy preferuje pojem riziká správania, predsa sa nevyhla označeniu patológia (str. 137). Za najväčší deficit práce považujem absenciu konkrétnych výstupov pre teóriu a prax sociálnej práce (odporúčania pre prax, prínosy a limity tvoria necelú jednu stranu).

Autorka využila širokú škálu zahraničnej i domácej literatúry, jej citácie spĺňajú citačnú normu. Po formálnej stránke práca napĺňa preferované kritériá.

Predložená habilitačná práca prekračuje bežný štandard v tejto oblasti, preto ju odporúčam na obhajobu.

Otázky pre obhajobu:

Môžete vysvetliť, na základe akých kritérií ste si vybrali tieto dva prediktory?

Identifikujete aj rozdiely medzi pojmami opora a podpora?

Akú sú podľa vás najužitečnejšie konkrétne výstupy pre teóriu a prax sociálnej práce?

Bratislava, 18. 4. 2022